

اشاره:

تأمین تمام زمینه‌های لازم برای دست یافتن به رشد صادرات غیرنفتی و در نتیجه استمرار رشد و توسعه اقتصادی کشور، مسؤلیت مشترک دولت و بخش خصوصی است. در این راستا ضرورت دارد تمامی نهادهای وابسته به دولت در تدارک زمینه‌های لازم کوشا باشند و صادرکنندگان نیز با همکاری با نهادهای موردبخت، تلاش نمایند اهداف اقتصادی کوتاه و بلندمدت کشور تأمین گردد.

یکی از مباحث عمده که به حفظ بازارهای صادراتی و اعتبار کشور می‌انجامد، صدور کالاهای با کیفیت استاندارد می‌باشد. در این زمینه نیز تلاش متقابل نهادهای دولتی ذی‌ربط و صادرکنندگان ضروری است تا اهداف رشد صادرات غیرنفتی و جایگزینی آن با درآمدهای نفتی، محقق گردد.

خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» در گفت‌وگو با آقای مرتضی تبریزی مدیر بازرسی و نظارت بر کیفیت کالاهای صادراتی و وارداتی مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، مسایل مربوط به استاندارد بودن کالاهای صادراتی و ضرر و زیان‌های ناشی از رعایت نکردن اصول استاندارد در محموله‌های صادراتی برای صادرکنندگان و اقتصاد کشور را جویا شد، که با هم می‌خوانیم.

با حفظ استاندارد کالاهای صادراتی، شهرت کالاهای ایرانی گسترش می‌یابد

○ اگر بین خریدار خارجی و فروشنده کالاهای ایرانی اختلافی بروز کند، مؤسسه استاندارد به عنوان حکمیت می‌تواند مشخص کند حق با کدام طرف دعوی است.

■ **به نظر می‌رسد که در زمینه استاندارد بودن برخی کالاهای صادراتی ایران در بازارهای خارجی، برخورد سیاسی می‌شود. نظر شما در این باره چیست؟**

□ بلی، برخی خریداران خارجی با بعضی از کالاهای صادراتی ایران مانند پسته، برخورد سیاسی دارند. مشکل پسته صادراتی ایران به بازار اروپا از این جهت بود که از زمان صدور گواهی‌نامه استاندارد برای محموله صادراتی حدود چهار ماه گذشته بود و ایراد آنها در مورد سم افلاتوکسین بود. وقتی محموله پسته‌ای در شرایط نامناسب نگهداری شود، سم افلاتوکسین شروع به رشد و نمو نموده و محموله را آلوده می‌کند.

محموله صادراتی پسته ایران حدود پنج ماه قبل از رسیدن به بازار خارجی، گواهی‌نامه استاندارد گرفته بود و به نقطه دیگری نرفته بود. به این ترتیب که گواهی صادره از سوی مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران برای آلمان یا دبلی بود، ولی محموله از این بازارها با یک فاصله زمانی چهارماهه به بازار دیگری مانند هلند منتقل شده بود.

این فاصله زمانی روی پسته اثر گذاشته بود و رطوبت و حرارت، رشد افلاتوکسین را سبب شده بود. مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران طی تماس‌های مختلف از کشور واردکننده خواست نمونه‌ای از پسته دارای سم افلاتوکسین را برای آزمایش به ایران بفرستد، اما هنوز همکاری لازم صورت نگرفته است.

■ **آیا در حال حاضر صادرات تمام کالاهای غیرنفتی کشور با نظارت دقیق مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران صورت می‌گیرد؟**

□ در حال حاضر تعدادی از کالاهای صادراتی مشمول مقررات استاندارد اجباری هستند و هنگام صدور باید با نظارت و بازبینی مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران صادر شوند. علاوه بر آن تمام کالاهایی که برای مصرف داخلی مشمول استاندارد اجباری هستند نیز هنگام صدور باید مطابق با استانداردهای ملی ایران باشند، مگر آنکه خریدار مشخصات یا ویژگی‌های خاص دیگری را طلب کند.

■ **رعایت نکردن اصول و مقررات استاندارد در کالای صادراتی، به اقتصاد ملی چه زیان‌هایی وارد می‌کند؟**

□ به‌طور کلی مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، تمامی نظارت و بازبینی‌های خود را برای صادرات کشور به‌طور کلان انجام می‌دهد. گواهی‌نامه‌های استاندارد فقط برای خریدار یا فروشنده نیست، بلکه کلیه کالاهای کشور را دربرمی‌گیرد.

هدف آن است که از سرچشمه نگذاریم کالای بد به عنوان کالای بی‌کیفیت ایرانی از کشور خارج شود و این امر فقط در جهت منافع و مصالح ملی کشور است.

نظارت و بدبینی (کنترل) مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، یک بازبینی کلان در سطح کشور محسوب می‌شود و هدف از آن، نظارت بر کالاهای صادراتی است. کالاهای صادراتی باید از کیفیت معلومی برخوردار باشند و این بازبینی برای حفظ مصالح ملی است.

اگر استاندارد کالاهای صادراتی در حد قابل‌قبول و به‌طور مستمر حفظ و رعایت شود، شهرت کالاهای ایرانی در بازارهای خارجی حفظ خواهد شد و صادرات غیرنفتی گسترش می‌یابد.

■ **اگر اختلافی میان صادرکنندگان ایرانی و مشتریان خارجی در زمینه کالاهای صادراتی استاندارد شده به وجود آید، حکمیت قضیه چگونه است؟**

□ وقتی کالای صادراتی، مهر استاندارد داشته باشد، به راحتی می‌توان مشخصات آن را به مصرف‌کننده خارجی ابلاغ کرد. زیرا در کالاهای استاندارد شده، مشخصات کالا تعریف شده است.

در مورد چنین کالاهایی می‌توان به مصرف‌کننده به‌طور مشخص اظهار داشت که کالای فروخته شده مطابق با استاندارد لازم بوده است، زیرا تمامی ویژگی‌های کالا قید شده است. در همین حال نحوه نمونه‌برداری، بسته‌بندی و آزمایش کالا جهت انطباق با استاندارد آن، در گواهی‌نامه استاندارد کالا قید می‌شود. بنابراین خریدار به راحتی می‌تواند با استناد به گواهی استاندارد، اطمینان پیدا کند که کالای سفارش داده، مطابق استانداردهای قیدشده می‌باشد.

اگر بین خریدار خارجی و فروشنده مشکلی پیش بیاید، مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران به عنوان حکمیت می‌تواند مشخص کند که حق با کدام طرف دعوی است.

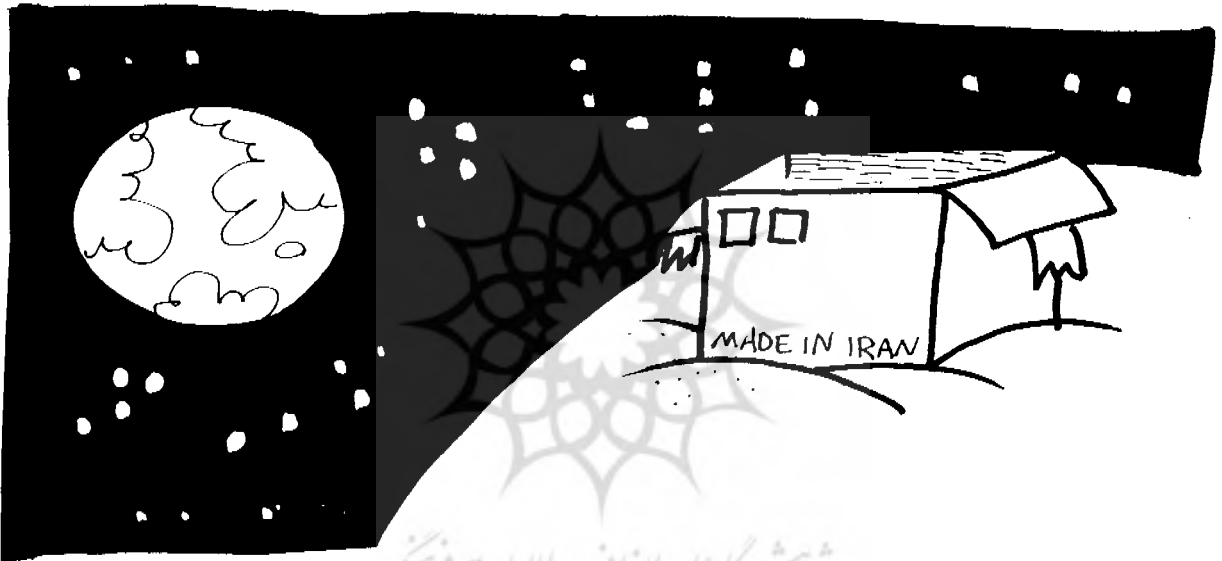
به نوعی در تولید کالا سهیم هستند یا دخالت دارند، دعوت می‌شود تا نظرات خود را در جلسه ارایه دهند.

در این جلسه، موضوع طرح و مدارک و منابع و اطلاعات مربوط به کالا جمع‌آوری می‌شود و دبیرجلسه این مدارک را همراه با گزارش توجیهی، تنظیم می‌کند.

سپس دربارهٔ تدوین استاندارد برای کالا تصمیم‌گیری می‌شود و «کمیتهٔ فنی» یا «گروه کاری» موظف می‌شود پیش‌نویس استاندارد را برای کالای صادراتی موردنظر، تدوین کند. در این جلسه از مرکز توسعهٔ صادرات ایران که متولی امر صادرات کشور است یا اتحادیهٔ صادرکنندگان کالای موردنظر

در این صورت باید کالا با کیفیت موردنظر خریدار خارجی تولید شود و تحت نظارت دقیق مؤسسهٔ استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران صادر شود.

○ تمامی کالاهای مشمول استاندارد اجباری برای مصرف داخلی، هنگام صدور باید مطابق با استانداردهای ملی ایران باشند، مگر آنکه خریدار مشخصات یا ویژگی‌های دیگری را طلب کند.

نیز نماینده‌ای حاضر خواهد بود. این گروه کاری، موظف است پیش‌نویس مقدماتی استاندارد کالای موردنظر را بر اساس مدارک و تحقیقات انجام شده، تدوین کند.

○ از آنجا که استاندارد اکثر کالاهای ایرانی بر مبنای استانداردهای بین‌المللی تعیین می‌شود، کالاهای استاندارد صادراتی به راحتی در بازارها جا باز می‌کنند و مشکلی دربارهٔ فروش ندارند.

■ **استاندارد کالاهای صادراتی ایران تا چه حد مورد قبول مصرف‌کنندگان و خریداران خارجی است؟**

□ از آنجا که استاندارد اکثر کالاهای ایران بر مبنای

■ **استاندارد کالاهای صادراتی چه ویژگی‌هایی دارد و چگونه تعیین و اعمال می‌شود؟**

□ سعی بر این است استاندارد کالاهای صادراتی به نوعی تدوین شود که با ویژگی‌های موردنیاز بازارهای جهانی مطابقت کند.

هنگام تدوین استاندارد برای کالاهای صادراتی، از تمام نهادهایی که در امر صادرات دخالت دارند، دعوت می‌شود نظرات خود را دربارهٔ ویژگی‌های کالا ارایه دهند، به گونه‌ای که کالای موردنظر بتواند در بازارهای جهانی، مقبولیت لازم را به دست آورد.

در این راستا، نخست کمیسیون مقدماتی (اولیه) تشکیل می‌شود و تمام مدارک و منابعی که دربارهٔ آن کالا وجود دارد، طرح می‌شود. در این کمیسیون از تمام افراد حقیقی و حقوقی که

کیفیت پایین‌تری دارند، علت چیست؟

استاندارد ملی هر کشور با کشور دیگر تفاوت دارد. هر کشور استاندارد خاص خود را بر مبنای خصوصیات و ویژگی‌های اقتصادی خود بیان می‌کند که این خصوصیات شامل سطح فن آوری، مسایل اقلیمی، مسایل فرهنگی، اقتصادی و... می‌باشد.

یک استاندارد نه تنها بار علمی - فنی دارد، بلکه جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی یک ملت را نیز در بر می‌گیرد. بنابراین استاندارد یک مدرک علمی و فنی محض نیست، بلکه مدرکی است که با توجه به ویژگی‌های کشور یا منطقه یا در سطح جهانی مطرح می‌شود و بر مبنای خواسته‌ها و نیازهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه تدوین می‌شود.

از این رو ممکن است استاندارد ایران با استاندارد یک کشور اروپایی تفاوت کند. البته چون استانداردهای ایران معمولاً بر اساس استاندارد بین‌المللی تدوین شده‌اند، با نیازهای بازار جهانی، سازگار است. با این حال ممکن است که سطح استاندارد های ایران از استانداردهای اروپایی، پایین‌تر باشد، کما اینکه ممکن است سطح استانداردهای اروپایی نیز از استانداردهای بین‌المللی بالاتر باشد.

به طور کلی کیفیت یک کالا عالی نیست، بلکه آن چیزی است که نیاز مصرف‌کننده را برآورده می‌سازد و اصولاً باید کیفیت کالا در مقام نیاز مصرف‌کننده تعریف شود.

آیا تاکنون کالاهای صادراتی استاندارد شده ایران، از بازارهای خارجی برگشت شده است؟

به ندرت این اتفاق مشاهده شده است. در دو سال گذشته شورای عالی استاندارد مقرر کرده است به منظور تضمین کیفیت کالاهای صادراتی، علاوه بر صدور گواهی استاندارد برای محموله‌های مشمول استانداردهای اجباری، از صادرکنندگان نیز تعهد تطبیق با استاندارد اخذ شود. تا چنانچه در آن سوی مرز برای خریدار محموله مشکلی به وجود آید، بتوان از صادرکننده، غرامت لازم را گرفت. این تعهد، کتبی است و اصولی بر آن حاکم می‌باشد.

البته تاکنون در این زمینه شکایتی به مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران نرسیده است و هنوز محموله صادراتی که تحت این شرایط ارسال شده باشد، برگشت نشده است.

البته گاهی کشورهای آسیای میانه نسبت به برخی کالاهای صادراتی شکایت دارند، اما آن کالاها مشمول مقررات استاندارد اجباری نبوده و خارج از حیطه کنترل مؤسسه صادر

استانداردهای بین‌المللی تعیین می‌شود و استانداردهای بین‌المللی مورد قبول تمام کشورها است. چنانچه کالای صادراتی مطابق استانداردهای ایران باشد، به راحتی در بازارهای خارجی می‌تواند جا باز کند و مشکلی در زمینه فروش نخواهد داشت.

آیا امکان صادرات کالاهای فاقد استاندارد از کشور (به طور رسمی) وجود دارد؟

کالاهایی که مشمول استاندارد اجباری نمی‌باشند، به طور طبیعی بدون نظارت مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران صادر می‌شوند.

گمرک جمهوری اسلامی ایران برای تعدادی از کالاهای خواهان داشتن پروانه استاندارد می‌باشد که مشمول استاندارد اجباری باشند. برای کالاهایی که مشمول استاندارد اجباری نیستند، گمرک گواهی‌نامه استاندارد طلب نمی‌کند. برای این‌گونه کالاهای، امکان صادرات وجود دارد.

آیا صادرکننده برای صدور یک کالای مشخص، هر مرتبه برای هر محموله باید گواهی استاندارد بگیرد؟

بله، هر محموله صادراتی باید گواهی استاندارد داشته باشد. این محموله به دو صورت می‌تواند گواهی بگیرد:

۱- کالاهایی که دارای پروانه کاربرد علامت استاندارد باشند و قبلاً تولیدشان تحت نظارت مؤسسه استاندارد انجام شود، به سهولت می‌توانند صادر شوند.

بازرسان مؤسسه استاندارد محموله‌های صادراتی را مورد بازدید ظاهری قرار می‌دهند تا از ترتیب بسته‌ها و برچسب آنها و علائم به کار رفته، مطمئن شوند. اگر این موارد تأیید شود، کالا بلافاصله قابل صدور خواهد بود.

۲- اما کالاهای فاقد علامت استاندارد، باید از نزدیک مورد بازدید بازرسان قرار گیرد و پس از نمونه برداری و آزمایش، چنانچه نمونه‌ها با استاندارد مطابقت کند، پروانه یا گواهی استاندارد برای آنها صادر خواهد شد.

○ به طور طبیعی کالاهای غیرمشمول استاندارد اجباری، می‌توانند بدون نظارت مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، صادر شوند.

■ برخی کالاهای استاندارد وقتی به بازارهای خارجی عرضه می‌شوند، در مقایسه با کالاهای مشابه دیگر کشورها،

شده‌اند.

اولین استانداردهای تدوین شده نیز مربوط به کالاهای صادراتی نظیر کشمش، برگه زردآلو و سپس بسته‌بندی کالاهای صادراتی، بود.

این مؤسسه در ابتدا اداره‌ای زیرنظر وزارت بازرگانی بود. سپس کار تدوین استاندارد کالاهای صادراتی را آغاز کرد. البته برای مدتی استانداردها به صورت تشویقی یا ارشادی تدوین و به صادرکنندگان اعلام می‌شد، تا اگر آنها بخواهند در بازارهای خارجی برای کالاهایشان مشتری باشد، تولیداتشان براساس استانداردهای تدوین شده باشد.

در سال ۱۳۳۹ مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران قانونمند شد و فعالیت اصلی آن تدوین استاندارد کالاهای صادراتی، راهنمایی و ارشاد صادرکنندگان در زمینه تهیه کالا برای دستیابی به بازارهای مطلوب صادراتی بود. این مؤسسه، تولیدکنندگان را به تولید کالاهایی که در بازارهای خارجی خریدار داشته باشد، تشویق می‌کرد.

در سال ۱۳۴۱ طبق مصوبه هیأت دولت، مؤسسه استاندارد موظف شد برای حفظ شهرت کالاهای صادراتی به بازارهای خارجی، تمام کالاهای صادراتی که برایشان استاندارد تدوین شده بود، را به مرور تحت بازبینی قرار دهد. این به معنای صدور کالا طبق استانداردهای خاص و دارای گواهی‌نامه استاندارد از مؤسسه بود.

در سال ۱۳۴۹ قانون مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران با افزودن یک الحاقیه، تغییر کرد و مؤسسه موظف شد برای حفظ عرضه کالاهای صادراتی با کیفیت، کالاهای مورد مصرف در بازار داخلی را نیز استاندارد کند. این امر به منظور حفظ سلامت و ایمنی مصرف‌کنندگان صورت گرفت و برای کالاهای دارای جنبه عام و بار اقتصادی انجام می‌گرفت. البته این موضوع، زمینه مطلوبی برای کالاهای قابل صدور، فراهم ساخت.

○ تاکنون در زمینه فاقد کیفیت بودن کالاهای صادراتی مشمول استاندارد اجباری، هیچ شکایتی به مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران نرسیده و محموله‌ای برگشت داده نشده است.

تا پیش از پیروزی انقلاب اسلامی ۵۰ تا ۶۰ قلم کالای صادراتی که بیشتر کالاهای سنتی بودند، مشمول مقررات

○ شورای عالی استاندارد مقرر کرده است که برای تضمین کیفیت کالاهای صادراتی، علاوه بر صدور گواهی استاندارد برای کالاهای مشمول استاندارد اجباری، از صادرکننده تعهد تطبیق با استاندارد اخذ شود.

■ برخی کالاهای صادراتی به لحاظ استاندارد نبودن از بازارهای خارجی برگشت می‌شوند، علت چیست؟

□ این کالاها در ردیف کالاهایی هستند که مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی آنها روی آنها نظارت ندارد. این مؤسسه فقط کالاهای صادراتی و مصرف داخلی مشمول استاندارد اجباری را کنترل (بازبینی) می‌کند و بر کالاهای خارج از شمول این استانداردها، کنترل مؤسسه وجود ندارد. اگر مشکلی در بازارهای خارجی برای کالاهای مشمول استاندارد اجباری پیش آید، مؤسسه استاندارد جوابگو خواهد بود. استانداردهای ایران با هدف حفظ شهرت و اعتبار کالاهای صادراتی ایران در بازارهای بین‌المللی تدوین شده است و به‌طور طبیعی مؤسسه استاندارد برای آنها ویژگی‌هایی را بیان کرده است که بتواند نیازهای بازارهای جهانی را مرتفع سازد.

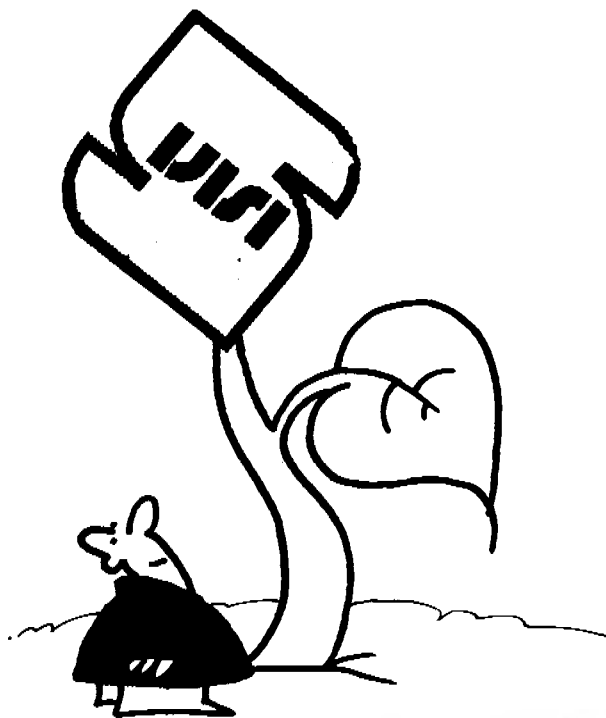
■ آیا می‌توان رمزینه (خط نماد) برخی کالاها را منوط به استاندارد بودن آنها نمود؟

□ خط نماد مربوط به برخی ویژگی‌ها و مشخصات کالا می‌باشد و از استاندارد جدا است. خط نماد برای شناسایی کالا می‌باشد و نمی‌توان چنین کرد.

البته زمانی می‌توان به خط نماد یک کالا، شماره استاندارد داد که تمام کالاهای موجود در کشور مهر استاندارد داشته باشند.

■ دلایل اصلی تأسیس مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران چه بوده است و با چه هدفی این مؤسسه ایجاد شد؟

□ شأن تأسیس مؤسسه برای کنترل کیفیت کالاهای صادراتی بود. این مؤسسه در سال ۱۳۳۲ با هدف بازبینی کالاهای صادراتی به منظور حفظ شهرت آنها در بازار جهانی ایجاد شد.

صادرکننده باید از مؤسسه استاندارد گواهی بگیرد. کالاهای مشمول استاندارد اجباری (صادراتی یا برای مصرف داخلی) بدون گواهی استاندارد، قابل صدور نمی‌باشند. برای صدور این مجوزها در تمام استان‌ها، تشکیلات مؤسسه وجود دارد و صادرکنندگان در سراسر کشور می‌توانند به نزدیک‌ترین اداره کل یا اداره شهرستان مراجعه کنند و محموله‌های مشمول استاندارد اجباری را اظهار نمایند. بازرسان مؤسسه استاندارد بدون فوت وقت از محموله آنها بازدید می‌کنند و پس از نمونه‌برداری، اگر کالا با استاندارد مطابقت داشت، گواهی استاندارد خواهد گرفت و به اعتبار این گواهی می‌توان کالا را به خارج از کشور صادر کرد.

توصیه شما به صادرکنندگان کالاهای غیرنفتی در زمینه

استاندارد کالاهای پشان چیست؟

□ صادرکنندگان قبل از اقدام به صدور کالا باید از قوانین استاندارد کردن کالاهای خود آگاه باشند و به مراحل مقررات مترتب بر صادرات، وقوف یابند. آنها باید کالای با کیفیت بالا صادر کنند و بدانند اگر کالا مشمول مقررات استاندارد اجباری را صادر کنند، بازرشان استمرار خواهد داشت.

استاندارد اجباری شدند. این محموله‌ها پس از اظهار به مؤسسه، از سوی بازرسان مورد کنترل (بازبینی) قرار می‌گرفت و پس از تطابق نمونه آزمایش با استاندارد تدوین شده، اجازه صادرات دریافت می‌کرد. این امر سبب شد که کالاهای صادراتی، بازارهای مناسبی در خارج پیدا کنند و صادرات غیرنفتی روزبه‌روز گسترش یابد.

آیا فعالیت مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران

در جهت بهبود کیفیت کالاهای صادراتی بوده است؟

□ از آنجا که تمام استانداردهایی که از سوی مؤسسه تدوین می‌شود، بر مبنای استانداردهای بین‌المللی است، اگر این استانداردها به اجرا درآیند، به طور طبیعی کالاهای ایرانی به نحو شایسته‌ای در بازارهای جهانی عرضه می‌شوند. تحقیقات کاربردی - صنعتی که در مؤسسه استاندارد انجام می‌شود، برای تدوین استاندارد است که در واقع بیان کیفیت خوب کالا می‌باشد، به گونه‌ای که بتواند نظر تولیدکننده، مصرف‌کننده و کسانی که در این رابطه فعال می‌باشند، را تأمین کند.

با این وصف تمام فعالیت مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران در جهت بهبود و توسعه صادرات غیرنفتی است و در این رهگذر مؤسسه بر بالا بردن کیفیت کالاها تأکید دارد.

○ زمانی می‌توان به رمزینه (خط نماد) کالا، شماره استاندارد داد که تمام کالاهای موجود در کشور مهر استاندارد دریافت کنند.

آیا فعالیت مؤسسه سبب می‌شود که تمام نیازها برای

دستیابی به بازار مستمر برای کالاهای صادراتی تأمین شود؟

□ برای ورود به بازاری که بتوان در درازمدت آن را حفظ کرد، چند عامل اهمیت دارد که شامل کیفیت، قیمت مناسب و اطمینان و جلب نظر خریدار خارجی می‌باشد. خریدار خارجی باید اطمینان حاصل کند که کالای با کیفیت خوب، به طور مستمر و در زمان تعیین شده تحویل خواهد گرفت. البته تلاش مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران این‌گونه نیازها را به خوبی پوشش می‌دهد.

صادرکنندگان چگونه می‌توانند از مؤسسه استاندارد

گواهی بگیرند؟

□ برای کالاهای صادراتی مشمول استاندارد اجباری،